

Προεδρικές εκλογές στην Τουρκία

Ο τουρκικός αιώνας του Ερντογάν

Με όπλα την ξενοφοβία και τον εθνικισμό

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ*

Εκτός συγχρονιστικού απορόπτου ο Ταγίπ Ερντογάν θα επανεκλεγεί στον προεδρικό θώκο της Τουρκίας σε μία εβδομάδα από σήμερα και πιθανόν με ικανοποιητική διαφορά. Επομένως, οι ψήφου για παρατυπίες και νοθεία, που θα είχαν μεγαλύτερο νόημα σε ένα οριακό αποτέλεσμα και διακινούνται για τον πρώτο γύρο από την αντιπολίτευση, θα μετριαστούν και το μεγαλύτερο πρόβλημα της τελευταίας θα είναι η διατήρηση ενός αρραγούς μετώπου μέχρι τις αυτοδιοικητικές εκλογές, κάτι που μοιάζει αμφίβολο. Έτσι, ο Ερντογάν θα παραμείνει κυρίαρχος, έχοντας ξεπεράσει ήδη τον Μουσταφά Κεμάλ σε διάρκεια παραμονής στην εξουσία και έχοντας συγκεντρώσει όλες τις εξουσίες γύρω από αυτόν. Το σενάριο αναζήτησης συναινέσεων συγκεντρώνει μόνο στατιστικές πιθανότητες, ενώ το ενδεχόμενο φυγής/μετανάστευσης αντιφρονούντων είναι εξαιρετικά πιθανό. Και αυτό μπορεί να μην εννοεί τον Ερντογάν, γιατί έτσι δεν θα υπάρχει το περιθώριο δημιουργίας μιας κρίσιμης μάζας αμφιβότησής του.

μίας της λίρας, η μείωση του κόστους δανεισμού και ζωής, και η πτώση του πληθωρισμού. Αν, παρ' όλα αυτά, συνεχίσει στο ίδιο μοτίβο, θα ριψοκινδυνεύσει αυτή τη φορά στα σοβαρά να του σκάσει στα χέρια η βόμβα της οικονομίας.

Πώς θα επηρεάσουν όλα αυτά την εξωτερική πολιτική και τις σχέσεις με την Ελλάδα; Η Τουρκία στο προβλεπτό μέλλον θα βυθιστεί στην εσωστρέφεια, πλν, όμως, η εξωτερική πολιτική θεωρείται για τον πρόεδρό της προνομιακό πεδίο, μεταξύ άλλων, και για τη διέγερση των εθνικιστικών αντανακλαστικών μέσω της συστηματικής εμπέδωσης ενός αισθήματος εθνικής υπερφάνειας με δηλώσεις και κινήσεις που υποδηλώνουν την ανεξαρτησία της χώρας.

Η ερντογανική Τουρκία έχει βλέψει για περιφερειακή ηγεμονία και παγκόσμια εμπέδωση ενός (σχεδόν) ισότιμου συνδυασμού των μεγάλων δυνάμεων. Αυτή η άποψη και η εικόνα της απελευθερωμένης δύναμης που δεν έχει κανέναν ανάγκη, αλλά την έχουν οι υπόλοιποι, και η οποία κλίνει προς τις ρίζες της στην Ανατολή, αντανακλώντας τις διεθνείς τάσεις και την πτώση της Δύσης, τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από τους ακραίους εθνικιστικούς και ισλαμιστικούς κύκλους, στους οποίους έχει καταφέρει πολιτικά ο Ερντογάν και εξαρτάται πλέον κοινοβουλευτικά από αυτούς, καθώς ενισχύθηκαν σημαντικά στις τελευταίες εκλογές.

Η οικοδόμηση του αιώνα της Τουρκίας με στραγίδα Ερντογάν είναι το αφήγημα που ικανοποιεί όσους στοιχίζονται πίσω από αυτόν και προς τούτο δύο ημε-

Το στοιχείο για τον πρόεδρο της Τουρκίας είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην τουρκική οικονομία, η σταθεροποίηση της λίρας, η μείωση του κόστους ζωής και η τήσωση του πληθωρισμού.

Κ. Φίλης

Με την επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης και την αύξηση του πληθωρισμού οι μετανάστες και οι πρόσφυγες αναδείχθηκαν σε αποδιοπομπαίο τράγο. Η ενοχοποίησή τους για τα δεινά των Τούρκων μη προνομιούχων έγινε δημοφιλής στη δημόσια σφαίρα.

Ι. Γρηγοριάδης

Του ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

Η στρόφη του τουρκικού πολιτικού συστήματος προς τα δεξιά αποτελεί ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα συμπεράσματα των διπλών προεδρικών και βουλευτικών εκλογών που έλαβαν χώρα στην Τουρκία την 14η Μαΐου 2023. Στις προεδρικές εκλογές ο τρίτος υποψήφιος, υποστηριζόμενος από έναν συνασπισμό ακροδεξιών και ξενοφοβικών κομμάτων, Σινάν Ογκάν, συγκέντρωσε ποσοστό 5,17% υπερβαίνοντας κάθε προσδοκία και αναδεικνυόμενος σε κρίσιμο παράγοντα. Στις βουλευτικές εκλογές, το ακροδεξιό Κόμμα Εθνικιστικής Δράσεως (ΜΗΡ) και κυβερνητικός εταίρος συγκέντρωσε 9,96% παρά τις προβλέψεις των δημοσκοπήσεων. Το άθροισμα του ποσοστού των κομμάτων που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ακροδεξιά υπερβαίνει το 25%. Αν προστεθεί σε αυτό και το ποσοστό 35,63% του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ), τότε η δεξιά ψήφος ξεπερνάει αθροιστικά το 60%. Εντυπωσιακά είναι η για πρώτη φορά κοινοβουλευτική εκπροσώπηση με τέσσερις βουλευτές μέσα από τα ψηφοδέλτια του ΑΚΡ του ισλαμικού φιλοκοινοτικού «Κόμματος του Ελευθέρου Αγώνος», παρά τις πανθολογούμενες σχέσεις του με την ισλαμιστική τρομοκρατία, αλλά και του «Κόμματος Εκ Νέου Ευμερίας» του γιου του Νετζμτίν Ερμακάν, Φατίχ Ερμακάν με πέντε βουλευτές.

Η παρουσία δεξιών κομμάτων στη Βουλή δεν περιορίσθηκε στον κυβερνητικό συνασπισμό. Βάσει των όρων της συμφωνίας της εξαμελούς συμμαχίας που ανέδειξε ως κοινό υποψήφιο τον Κεμάλ Κιλντντάρογλου, σε εκλογόμε θέσεις των συνδυασμών του Ρεπουμπλι-

κανικού Λαϊκού Κόμματος τοποθετήθηκαν υποψήφιοι του Κόμματος Δημοκρατίας και Προόδου του Αλή Μπαμπιτζάν, του Κόμματος Ευτυχίας του Τεμέλ Καραμολόγλου, του Κόμματος του Μέλλοντος του Αχμέτ Νταβούτογλου και του Δημοκρατικού Κόμματος του Γκιουλτεκίν Ουισούλ. Παρά το γεγονός ότι η συμβολή τους στην αύξηση των ποσοστών του υπήρξε αμελητέα, τα τέσσερα αυτά κόμματα εξέλεξαν συνολικά 38 βουλευτές, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο την παρουσία της δεξιάς στο τουρκικό Κοινοβούλιο.

Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι η άνοδος της τουρκικής Ακροδεξιάς συνδέεται με την δέυνση του μεταναστευτικού προβλήματος στη χώρα. Για πρώτη φορά στην ιστορία της και λόγω της οικονομικής αναπτύξεως της πρώτης εποχής Ερντογάν η Τουρκία έγινε πόλος έλξης μεταναστών, κυρίως από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Οι αραβικές εξεγέρσεις, και κυρίως ο συριακός εμφύλιος πόλεμος, οδήγησαν στη σημαντική αύξηση του αριθμού των προσφύγων στη χώρα. Με την επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας και την αύξηση του πληθωρισμού οι μετανάστες και οι πρόσφυγες αναδείχθηκαν σε αποδιοπομπαίο τράγο. Η ενοχοποίηση των μεταναστών για τα δεινά των Τούρκων μη προνομιούχων έγινε όλο και περισσότερο δημοφιλής στην τουρκική δημόσια σφαίρα. Εβραϊώθηκε ωστόσο και από την κυριαρχία μιας ακροδεξιάς πολιτικής γλώσσας μετά την απόφαση του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν να εγκαταλείψει τις προσπάθειες για επίλυση του Κουρδικού και να συνάψει συμμαχία με το ΜΗΡ και τα πλέον εθνικιστικά στρώματα της τουρκικής κοινωνίας. Η κυρι-

αρχία μιας αντιδυτικής ρητορείας στα υπό κυβερνητικό έλεγχο μέσα ενημερώσεως επηρεάζει όχι μόνον την εξωτερική πολιτική και τις διπλωματικές σχέσεις της Τουρκίας με τον δυτικό κόσμο, αλλά και τις αντιλήψεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία παρουσιάζονται ως προϊόν ενός «πθίκως χρεοκοπημένου πολιτισμού», τα οποία δεν έχουν σχέση με τις τουρκικές κοινωνικές αξίες. Η απόφαση του προέδρου Ερντογάν τον Μάρτιο 2021 να καταγγείλει τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών, την οποία πρώτα η Τουρκία υπό την πρωθυπουργία του υπέγραψε, ίσως αποδειχθεί το προοίμιο αντίστοιχων αποφάσεων σε περίπτωση ανανεώσεως της θητείας του. Εντυπωσιακά και άνευ προηγούμενου ήταν και η προσθήκη ομοφοβικών και αντιφεμινιστικών δηλώσεων στην προεκλογική εκστρατεία του κυβερνητικού συνασπισμού.

Πώς αναδρά σε αυτά η αντιπολίτευση; Λίγες ημέρες προ των εκλογών ο Κεμάλ Κιλντντάρογλου καταγγέλλει μεν τον κίνδυνο που συνεπάγεται για τα δικαιώματα των γυναικών η πθνή επανεκλογή Ερντογάν, οξύνει δε την εθνικιστική και ξενοφοβική του ρητορική ελπίζοντας να προσελκύσει τους ακροδεξιούς ψηφοφόρους που ψήφισαν τον Σινάν Ογκάν. Με την αντιπολίτευση να ψαρεύει επίσης στα θολά νερά της ξενοφοβίας και του εθνικισμού, η επόμενη ημέρα των εκλογών θα είναι πολύ δύσκολη για τα δικαιώματα του ανθρώπου στην Τουρκία.

Ο κ. Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης είναι αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης, στο Πανεπιστήμιο Μιλάνικη και επικεφαλής Προγράμματος Τουρκίας του ΕΛΙΑΜΕΠ.

1. ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 21/05/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 21/05/2023

Σελίδα: 21

Επαναπροσέγγιση, a la carte

Του ΣΩΤΗΡΙΟΥ Κ. ΣΕΡΜΠΟΥ

Το δωδεκά σχήμα, τύπου μας συμφέρει ο Ερντογάν ή ο Κιλντνιτόρογλου, ήταν εξαρχής κοντόφθαλμο. Δείγμα μιας κουλτούρας που επιζητεί εκείνον που θα μας λύσει το πρόβλημα. Μετακυλιώντας το βάρος της Τουρκίας από πάνω μας, χωρίς μάλιστα να απειληθεί το status quo. Λάθος, διότι κανείς εκ των δύο δεν δήλωσε διαθεσιμότητα. Κι αυτό διότι, με συνέχειες και ασυνέχειες από τα δύο μπλοκ, τα ελληνοτουρκικά προλαμβάνονται ως ζήτημα εθνικής ασφάλειας. Δεν προσφέρονται για καλωσήμιες. Μην μπλέκουμε τα δικά μας με τα δικά τους. Ο Ερντογάν δεν είναι η Μέρκελ ή ο Γιουνκέρ. Να το θυμόμαστε αυτό στην αντιπολίτευση. Επί της ταμπάκιερς, οι συστηριακές δυνάμεις της τουρκικής κοινωνίας απλώνονται και, το κυριότερο, ριζώνουν. Με έντονο το όραμα ενός οθωμανικού ισλαμισμού που συμμορεύεται μ' έναν αναβωπιτισμένο εθνικισμό, νατβιστικού προσήμου. Σεπερνώντας τον κύκλο βιολογικής θνητότητας των μονομάχων.

Στην εξωτερική πολιτική, το μεγαλύτερο λάθος των νεοφώτιστων ΑΚΡέδων και ευρασιανιστών συνοδοιπόρων τους ήταν πως βιάστηκαν να προκηρδήσουν από τη σχετική στην απόλυτη υποχώρηση της Δύσης. Αναλαμβάνοντας περριτούς κινδύνους. Με τους Αμερικανούς να επιστρέφουν για διόρθωμα και στένεμα. Τόσο στα της περιφερειακής ισορροπίας δυνάμεων όσο και στο διμερές ισοζύγιο. Ήταν η τουρκική αμυντική βιομηχανία που πρώτα χτύπησε το καμπανάκι ρίσκου στην Ουάσινγκτον. Με το ανάλογο φρένο που ακολούθησε της επιβλήθηκε. Λαμβάνοντας υπόψη πως οι σχέσεις ΗΠΑ - Τουρκίας δεν είναι σχέσεις συμμάχων ή αντιπάλων (άλλο λάθος σχήμα), συμφωνούμε πως τα απαιτούμενα κεφάλαια για

την ανασυγκρότηση των σεισμόπληκτων περιοχών αυξάνουν τη μόχλευση των δυτικών. Για επαναπροσέγγιση με τον συναλλακτικό Ερντογάν. Ως αιωρούμενο γεωπολιτικό εκκρεμές, η Τουρκία προκρίνει τη νέα σκέτα συναλλακτική μεθοδολογία. Τα υπόλοιπα δυτικόδοτρωφα είναι άλλα λόγια για αγαπιόμαστε.

Για ένα διάστημα, ο πρόεδρος θα αποδειχθεί περισσότερο συνεργάσιμος – τόσο όσο δηλαδή. Μια à la carte επαναπροσέγγιση θα εξομαλύνει, χωρίς απαραίτητα να βελτιώσει, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Κυκλοφορεί η άποψη πως απελευθερώμενος από τις εκλογές, με τις παρααινέσεις των Αμερικανών και σκεπτόμενος την υστεροφημία του, θα προχωρήσει σε μια έντημη συνεννόηση με την Αθήνα. Ως χαρισματικός ηγέτης, ικανός να τη «σφερβίρει» στον λαό του (τελικά μόνον εμείς ήμασταν οι άτυχοι που πέσαμε στους «τζιμα-μάγκες» λαϊκιστές). Υποθέτω αυτό συνεπάγεται μετάλλαξη DNA και ενταφιασμό της αντιληψης πως το Αιγάιο παραμένει μια «δυτική λίμνη».

Ας πούμε ότι αυτή είναι η μία όψη του νομιματός, δέκοψα τον συνομιλητή μου. Ακου λοιπόν μια διαφορετική. Οι ηγέτες τύπου Ερντογάν απορραίζουν με βάση τις δικές τους αντιλήψεις, όχι απαραίτητα των Αλλων. Θυμάσαι την ιστορία με το λεωφορείο και τη δημοκρατία; Την ανέβασε και φτάνοντας στον προορισμό του την κατέβασε. Ναι, για ένα διάστημα θα σκόρπσει χειρόφρενο εξαιτίας της οικονομίας. Ακριβώς όμως επειδή είναι η τελευταία του θητεία, ήδη τον απασχολεί τι θα γράψουν τα βιβλία της Ιστορίας. Δεν νομίζω να έχει στο μυαλό του το παράδειγμα του Ατατούρκ με τον Βενιζέλο. Σίγουρα όμως θα θυμάται τη συμβολή των Οθωμανών σουλτάντων: «Μετά τη

μάχη ακολουθεί η μεγαλύτερη μάχη, πώς να οικοδομήσεις μια στέρεη και διαρκή ειρήνη». Επίτρεψέ μου, μέχρι ο ίδιος να αποφοισίει γήπεδο, η χώρα μου να προετοιμάζεται για όλες τις μάχες. Σε όσους δεν αρέσει η άμυνα και ο ρεαλισμός, ως σκεφτούν πως αποτελεί τη μόνη ασφαλή επένδυση για την ειρήνη.

Ήταν η ένταξη στην Ε.Ε. που μας έκανε περισσότερο ειρηνόφιλους, και σωστά. Σήμερα όμως, που η Ευρώπη έχει φέει έναν πόλεμο στο κεφάλι, θα ξεβουλευτεί και θ' αλλάξει. Με την Αθήνα να πλασάρεται αναβαθμισμένη έναντι των νέων ενδοευρωπαϊκών συσχετισμών ισχύος. Αποκτώντας φωνή και επιρροή στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Με ρόλο στο mega πρότζεκτ οικονομικής ανασυγκρότησης της Ουκρανίας (βλ. Αλεξανδρούπολη). Εκεί τοποθετείται το «αφάρθρο ευκαρίας». Για την ασφάλεια, την οικονομία και την ανθεκτικότητα της κοινωνίας. Τώρα που επιστρέφει στον χάρτη, με τον πρωθυπουργό να πιστώνεται τα γρήγορα ανακλαστικά που επέδειξε, είναι στο χέρι της επόμενης κυβέρνησης να διαπραγματευτεί το βάθος του ρόλου της. Οι τελευταίες μάλιστα κρίσεις (COVID-19/Κίνα, ενέργεια/Ρωσία) υπογραμμίζουν το εύρος συμπλεξής εξωτερικής με εσωτερική πολιτική. Επιβάλλοντας, από την υγεία έως την άμυνα, προνοητικές επενδύσεις που θα λειτουργούν ως ανάχωμα δημόσιας προστασίας. Ενόψει των πολυπαραγοντικών κρίσεων και των μακροσκοπικών κινδύνων που θα αντιμετωπίσει η χώρα. Ίσως έτσι βοηθήσουμε και την Τουρκία να εκλογικευτεί. Αναγνωρίζοντας πως η Ελλάδα ως λαός της Δύσης δεν είναι πια εδώ.

Ο κ. Σωτήριος Κ. Σέρμπου είναι ανακληρωτής καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

τερική πρόκληση, που δεν είναι άλλη από την οικονομία. Εξάλλου, η διόρθωση των φάτων της περασμένης περιόδου είναι πλέον επιτακτική ανάγκη για μια οικονομία που να μην αντιμετωπίζει (ακόμη) το φάσμα της χρεοκοπίας, αλλά έχει εμφανίσει σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες οι οποίες υποχρεώνουν την ηγεσία να αναζητήσει τις λύσεις στο εξωτερικό, ακόμη και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Η προοπτική αυτή θα γίνει σε συνθήκες εγχώριας πτώσης αλλά και δυσπιστίας των διεθνών αγορών, όχι τόσο για την αποφασιστικότητα της τουρκικής κυβέρνησης όσο για την ευελιξία του ίδιου του Τούρκου προέδρου σε σχέση με την απαραίτητη συνειδητοποίηση πως τα Erdoğanomics υπονομεύουν τις προοπτικές της τουρκικής οικονομίας. Αυτό αποτυπώνεται στην απόσυρση κεφαλαίων που έλαβε χώρα μετά τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου, στην εκτόξευση συμβολαίων αντιστάθμισης πιστωτικού κινδύνου (CDS) και ασφαλιζόμενων κινδύνου (spreads), ενώ είχε προηγηθεί η δραστηκή μείωση των πρώτων στην προοπτική επικράτησης Κιλνιτόρογλου, στην αποσπένδυση των τελευταίων ετών από μια χώρα με παραγωγική βάση και αγορά με σημαντικές δυνατότητες (και λόγω δημογραφικών), στους περιορισμούς στις αναλήψεις από πιστωτικές κάρτες εν αναμονή των διαδραστικών επικείμενων μέτρων (θα περιλαμβάνουν και capital controls) και βέβαια στις παρεμβάσεις του Τούρκου προέδρου στη νομισματική πολιτική καθώς και σε αυτήν των εποπτικών.

Συνεπώς, το μεγάλο στοιχείμα για τον Ερντογάν θα είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην τουρκική οικονομία ώστε να επανέλθουν οι επενδύσεις, η σταθεροποίηση της ισοτι-

μοιανίας είναι κρίσιμες και ενδεχομένως αποκαλυπτικές του πώς θα κινηθεί στην εξωτερική πολιτική την επόμενη πενταετία ο Τούρκος ηγέτης. Στις 24 Ιουλίου συμπληρώνονται 100 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης. Θα την αμφισβητήσει και θα θέσει ως άμεσο στόχο την αναίρεση/αναθεώρησή της; Και αργότερα στις 29 Οκτωβρίου, στα 100 χρόνια από την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας, τι θα συμπεριλάβει στις ανακοινώσεις του σχεδιασμού του για τον επόμενο αιώνα της Τουρκίας;

Δεδομένα υπάρχει κλονισμός της εμπιστοσύνης των Δυτικών στο πρόσωπο του Ερντογάν και αντίστοιχα μεγάλη καχυποψία από μεριάς του για τις προθέσεις αυτών. Από την άλλη, είναι ένας πολιτικός που διατείνεται ότι δουλεύει του είναι να βρίσκει λύσεις.

Αλλάστε, πολλές φορές στο παρελθόν έχει υπάρξει προσαρμοστικός και ευέλικτος, περισσότερο απ' ό,τι θέλει να δείχνει. Επομένως, στο ερώτημα ποιο πρόσωπό του θα δούμε την επόμενη πενταετία (εφόσον τελικά επικρατήσει), από τη μία ο εργαζόμενος δεν του αφήνει μεγάλα περιθώρια για θεαματικές ανατροπές, από την άλλη ο πραγματισμός του πιθανόν να τον ωθήσει σε προσεγγίσεις που αυτοβούλως δεν θα υιοθετούσε.

Επειδή είναι η τελευταία θητεία του Ταγίπ Ερντογάν, ήδη τον απασχολεί τι θα γράψουν τα βιβλία της Ιστορίας. Δεν νομίζω να έχει στο μυαλό του το παράδειγμα του Ατατούρκ με τον Βενιζέλο.

Σ. Σέρμπου

Μπορεί να μην ψιφίρισε, όμως την υποστήριξη του στον Ερντογάν την εξέφρασε. «Ηρωός μου» γράφει η κορδέλα που φοράει στο κεφάλι, πάνω από το όνομα του Προέδρου.

* Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων, καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος και αναλυτής διεθνών θεμάτων του ANTI.